

Yükseköğretim Kurumlarında Öğretim Üyeliğine Atanma Sürecinde Farklı Düzenlemeler Nedeniyle Yaşanabilecek Sorunlar

In Higher Education Institutions the Problems that may Occur During the Appointment Process Due to Different Regulations

Nezih VARGAN¹

Başvuru Tarihi: 21.10.2020

Kabul Tarihi: 22.12.2020

Özet

Yükseköğretim kurumlarında; doktor öğretim üyesi, doçent ve profesör kadrolarına atanma süreçlerinde aday veya adayların başvuruları sonrasında yapılması gereken hususları belirleyen Yükseköğretim Kanununda yer alan hükümlerle, Öğretim Üyeliğine Yükseltme ve Atanma Yönetmeliğinde yer verilen hükümler arasında bazı farklar olduğu gözlemlenmiştir. Bu farklılıkların, özellikle adaylar hakkında görüş verecek üç kişilik komisyon üyelerinin oluşturulması ve diğer bazı hususlarda ortaya çıkarabileceği sorunlara değinilerek öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler; Öğretim Üyesi, Atama Süreci, Yükseköğretim Kurumu

JEL Sınıflandırması: M12, Q58

Abstract

In higher education institutions; It has been observed that there are some differences between the provisions of the Higher Education Law, which determine the issues to be made after the candidates 'or candidates' applications in the process of appointment to doctoral lecturers, associate professors and professors, and the provisions of the Regulation on Promotion and Appointment to Faculty Members. These differences, especially the formation of three-person commission members who would give opinions about the candidates, and some other issues, were tried to be made by addressing the problems they might arise.

Keywords: Faculty Member, Appointment Process, Higher Education Institution

JEL Classification: M12, Q58

¹ Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Maliye Bölümü, nvarcan@anadolu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4374-2675

Giriş

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 3. maddesinde öğretim elemanları; yükseköğretim kurumlarında görevli öğretim üyeleri, öğretim görevlileri ve araştırma görevlileri olarak belirtilmiştir. Öğretim üyeleri ise aynı madde içinde profesör, doçent ve doktor öğretim üyeleri olarak üç tip olarak sayılmıştır. Yükseköğretim kurumları da Kanunda şu şekilde tanımlanmıştır. “*Üniversite ile yüksek teknoloji enstitüleri ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, araştırma ve uygulama merkezleri ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı meslek yüksekokulları ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın ve kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından kurulan meslek yüksekokullarıdır.*” (2547 sayılı Kanunun 3. maddesi l, m ve c bentleri)

Bu makalenin amacı, yükseköğretim kurumlarında öğretim elemanları kavramının içinde yer alan öğretim üyelerinin atanma aşamalarında uyulması zorunlu 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Öğretim Üyeliğine Yükseltme ve Atanma Yönetmeliği hükümleri arasındaki farklılıkları belirtmek ve bu farklılıkların doğurabileceği sorunlara değinmektir.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun Yönetmelikler başlıklı 65. maddesinde, Yükseköğretim Kurulu tarafından hangi hususlarda yönetmeliklerle düzenleme yapılabileceği sayılarak açıklanmıştır. Bu sayılan hususlar arasında “*Bu Kanun kapsamındaki yükseköğretim kurumlarında, doktor öğretim üyeliğine, doçentlik ve profesörlüğe yükseltme ve atanma işlemleri*” belirtilmiştir. Dolayısıyla, Kanunda belirtilen hükümlere aykırı olmamak kaydıyla adı geçen işlemlerin bazı ayrıntılarının, ilgili Yönetmelikte yer alması doğaldır ve gereklidir.

Bu çalışmada bundan sonra 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu yerine “Kanun”, yükseköğretim kurumu ya da üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü yerine “üniversite”, Öğretim Üyeliğine Yükseltme ve Atanma Yönetmeliği yerine “Yönetmelik” kelimeleri kullanılacaktır. Bu kısaltmaların yapılması, metnin okunma ve anlaşılması kolaylığı açısından tercih edilmiştir.

1. Doktor Öğretim Üyesi Atanması

Doktor öğretim üyesi atama süreçlerinde hem Kanunun hem de Yönetmeliğin ilgili hükümleri üniversiteler için yol gösterici hukuk kaynaklarıdır. Bu çalışmada sırasıyla her iki kaynakta yer alan hükümlere değinerek görüşlerimizi sunmaya çalışacağız.

1.1. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa Göre

Dr. öğretim üyesinin atanması konusu Kanununun 23. maddesinde yer almıştır. Buna göre; “*Yükseköğretim kurumlarında açık bulunan doktor öğretim üyesi kadroları rektörlükçe ilan edilir. İlan edilen bu kadrolara fakültelerde dekan; diğer birimlerde müdürler, biri o birimin yöneticisi biri de o yükseköğretim kurumunun dışından olmak üzere üç profesör veya doçent tespit ederek bunlardan adayların her biri hakkında yazılı mütalaa isterler. Dekan veya ilgili müdür yönetim kurullarının*

görüşünü aldıktan sonra önerilerini rektöre sunar. Atama rektör tarafından en çok dört yıl süre ile yapılır. Her atama süresinin sonunda görev kendiliğinden sona erer. Görev süresi sona erenler yeniden atanabilirler.”

Yukarıdaki yer alan hükme göre fakültelerde dekan denildikten sonra diğer birimler ifadesi ile enstitüler, konservatuvarlar, yüksekokullar, meslek yüksekokulları gibi birimlerin yöneticileri olan müdürler de dekanlar gibi adayların her biri için verilecek yazılı mütalaa komisyonunun zorunlu üyesi olacaklardır. Bu üç kişilik mütalaa yani görüş verecek oluşumun adı madde metninde jüri veya komisyon olarak belirtilmemiştir. Görüş verecek üç kişilik heyetin isminin, Fransızca kökenli olan ve seçici kurul, hakem heyeti gibi anlamları olan jüri kelimesi yerine yine Fransızca kökenli alt kurul anlamı da olan komisyon olarak ifade edilmesi daha doğru olabilir. Zira sundukları görüş, önce ilgili birim yönetim kuruluna sunulmakta, bu kurul da görüşünü oluşturup en son rektöre sunmaktadır. Bu çalışmada bundan sonra görüş/rapor istenecek üyelerden oluşan yapıya “komisyon” denecek ve bu ifade kullanılacaktır. Örneğin doktora ya da doçentlik unvanı alınırken kurulan jüri son kararı veren yapıdadır.

Doktor öğretim üyeliğine atanmada oluşturulan komisyon üyelerinin tamamının veya bir kısmının doçent veya profesörden oluşturulması gerekmektedir. Ayrıca üç kişi olarak belirtilen komisyonun bir üyesinin o üniversitenin dışından olma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu kişinin aynı zamanda mensup olduğu üniversitede fakülte veya diğer birimlerin yöneticisi olması ya da olmaması önem arz etmemektedir. Komisyon üyelerinin adayın başvurduğu bilim alanı ile ilgili olması koşulu da Kanunda getirilmemiştir. Bu koşul getirilmiş olsaydı birim yöneticisinin üç kişilik komisyonda üye olma şartının yerine gelmesi, ancak adayın bilim alanı ile birim yöneticisi olan dekan veya müdürün bilim alanının aynı olması durumunda gerçekleşebilecekti. Bu durumun gerçekleşmesi olasılığının çok az olduğu ortadadır. Diğer iki üyenin de ilgili alanda olması şartı Kanunda yer almamaktadır. Zaten ilgili alanda olma koşulu bu üyeler için de getirilmiş olsaydı, yukarıda belirtildiği gibi bu görüşleri değişik bilim alanlarında üyelerden oluşan birim yönetim kuruluna sokulup onların da görüşüne ihtiyaç duyulmazdı.

“Doktor öğretim üyesi olarak atanabilmek için, doktora ile tıpta, diş hekimliğinde, eczacılıkta ve veteriner hekimlikte uzmanlık unvanını veya Üniversitelerarası Kurulun önerisi üzerine Yükseköğretim Kurulunca tespit edilen belli sanat dallarının birinde yeterlik kazanmış olmak gerekir.” (2547 sayılı kanun 23. maddesi (b) bendi) Doktora veya yeterlik kazanılırken bu unvanı yaptığı çalışmaları değerlendiren bir jüri kararıyla almış ve genellikle öğretim üyeliği basamaklarının ilkine geçiş için başvurmak isteyen adaylara, doçentlikte olduğu gibi Üniversitelerarası Kurul’un devreye girip sözlü sınav ya da eserlerinin incelenmesi gibi bir aşama getirilmemiştir. Yukarıda yer verdiğimiz Kanun metninin 22.02.2018 tarihinde değişen şeklidir. Bilindiği gibi Kanunda daha önce doktor öğretim üyesi yerine yardımcı doçent tanımı yer almaktaydı. O dönemde bu kadroya atama aşamasında yabancı dilden Türkçeye, Türkçeden de yabancı dile çeviri sınavı bulunmaktaydı. Ancak, bugün için doktor öğretim üyeliği için böyle bir sınav söz konusu değildir. Günümüzde sadece, “yükseköğretim kurumları, doktor

öğretim üyesi kadrosuna atama için Yükseköğretim Kurulunun onayını almak suretiyle, münhasıran bilimsel kaliteyi artırmak amacıyla yönelik olarak, bilim disiplinleri arasındaki farklılıkları da göz önünde bulundurarak, objektif ve denetlenebilir nitelikte ek koşullar belirleyebilirler” (2547 sayılı Kanununun 23. maddesi (c) bendi) hükmü bulunmaktadır.

Bu ek koşullar; örneğin Üniversitelerarası Kurul tarafından doçentlik için öngörülen yabancı dil puanının üstünde olmamak üzere belirlenmiş bir dil puanı ile hakem süzgecinden geçmiş makale ve bazı bilimsel etkinliklere katılım gibi konularda belirlenmiş en az puanı alma şeklindedir. Dolayısıyla istenebilecek koşullar bilimsel açıdan hakem süzgecinden geçtiği için kanun koyucunun yukarıda oluşturduğu komisyonun ilgili bilim alanında olma şartı önemli görülmemiştir. Tabii bunun tam tersi bir tercih söz konusu olsaydı ilgili bilim alanında üç veya beş kişilik jüri kurulup sözlü ve/veya yazılı sınava tabii tutmak gibi koşullar getirilebilirdi.

1.2. Öğretim Üyeliğine Yükseltme ve Atanma Yönetmeliğine Göre

Doktor öğretim üyeliğine atanma konusu, Yönetmeliğin başvuru ve atanma süreci başlıklı 6. maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde düzenlenmesinde Kanunda yer verilmeyen süreçle ilgili ek düzenlemelerin yer alması Kanunda verilen yönetmelik yapma yetkisine istinaden doğaldır. Ayrıca sürecin tüm yükseköğretim kurumlarında bir ve aksaksız işlemesi yönünden önemlidir. Örneğin; bu kadrolara başvuranlar, özgeçmişlerini, bilimsel çalışma ve yayınlarını dört nüsha olarak ilgili dekanlık veya müdürlüğe teslim eder, ilgili dekanlık/müdürlük her adayın dosyalarını görüş almak için belirlenen üç kişilik komisyona göndererek bir ay içinde yazılı görüşlerini bildirmelerini ister, görüşlerin bir ay içinde gelmemesi halinde aynı usulle belirlenen komisyon üyelerine gönderilir, hükümlerinde olduğu gibi.

Yönetmeliğin 6.maddenin 2. fıkrasında yer alan hüküm şu şekildedir; *“Fakültelerde dekan, diğer birimlerde müdür; ilan edilen kadrolar için adayların durumlarını incelemek üzere, en az biri başka üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsünden olmak üzere adayın başvurduğu bilim alanı ile ilgili olan üç profesör veya doçent kadrosunda bulunan doçenti, ilana son başvuru tarihinden itibaren on beş gün içinde tespit eder. İlan edilen kadronun bulunduğu birimin bölüm başkanının, profesör veya doçent kadrosundaki doçent olması halinde, tespit edilecek üç profesör veya doçent kadrosundaki doçentten biri olarak belirlenmesi zorunludur.”*

Yukarıdaki düzenlemeden görüldüğü gibi Kanun metninde olan hükme göre Yönetmelikte değişiklikler getirilmiştir.

Birinci önemli değişiklik oluşturulacak komisyonun üyelerinin adayın başvurduğu bilim alanı ile ilgili olma koşuludur. Bu koşul Kanunda sadece profesör atamalarında getirilmişken doktor öğretim üyesi atamalarında unutulmuş olması düşünülemeyeceğine göre, Kanun metninde öngörülmeleyen bu husus, görüş oluşturacak komisyonun belirlenmesinde çok önemli bir temel değişikliktir.

İkinci temel değişiklik ise, “*ilan edilen kadronun bulunduğu birimin bölüm başkanının, profesör veya doçent kadrosundaki doçent olması halinde, tespit edilecek üç profesör veya doçent kadrosundaki doçentten biri olarak belirlenmesi zorunludur*” ifadesiyle yapılmıştır. Kanun metninde bölüm başkanından değil birim yöneticisi olan dekan veya müdürün zorunlu üye olacağı belirtilmişken, Yönetmelikte bölüm başkanının üstelik kadrolu doçent veya profesör olma durumunda zorunlu üye olmasının öngörülmesi açıkça Kanunla çelişir durum yaratmıştır. Kanunda birim kelimesinin bölümü kastetmediği açıktır. Zaten Yönetmelik hükmünde de “*ilan edilen kadronun bulunduğu birimin bölüm başkanının*” ifadesinden birim kelimesinin fakülte ve diğer birimleri içerdiği anlaşılmaktadır. Buna rağmen Kanun metninde ifadesini bulan birim yöneticisi yerine bölüm başkanının komisyonda yer almasını istemek açıkça Kanuna aykırı bir düzenleme olmaktadır. Birim yöneticisi ile birlikte istendiği takdirde bölüm başkanının üç kişilik komisyonda yer alması Kanuna aykırılık oluşturmayacaktır.

Ayrıca doçentlik unvanı Üniversitelerarası Kurul tarafından gerekli aşamaları tamamlayıp başarılı olanlara verilmektedir. Buna karşılık her doçent hemen kadroya atanmayabilmektedir. Yönetmelikte belirtilen kadrolu olma koşulu da Kanun metninde yer almamaktadır. Dolayısıyla bölüm başkanının doçent olması halinde, kadrolu olsun ya da olmasın, üç kişilik komisyonda yer alması da Kanuna aykırılık oluşturmayacaktır.

Ayrıca Yönetmeliğin 6.maddesinin 4. fıkrasında getirilen hüküm şöyledir; “*Dekan veya ilgili müdür yazılı görüşlerin alınmasından sonra ilk yönetim kurulu toplantısında aday veya adaylar hakkında ayrı ayrı görüş alır. Bir açık kadroya birden fazla adayın başvurması halinde yönetim kurulu gerekçeli olarak tercihini belirtir. Dekan veya ilgili müdür kanaat ve önerilerini rektöre sunar. Rektör atamanın yapıp yapılmayacağına karar vererek gerekli işlemleri yürütür.*”

Bu düzenlemeye göre, bilim alanında profesör ve/veya kadrolu olma koşulu ile doçentten oluşan komisyonun görüşleri, fakülte veya diğer birimlerde farklı bilim dallarından oluşmuş yönetim kurulu üyelerine sunulup aday ya da adaylar hakkında ayrı ayrı görüş alınmaktadır. Üstelik bir açık kadroya birden fazla adayın başvurması halinde bilim alanındaki komisyon üyeleri değil yönetim kurulu üyelerinin gerekçeli tercih belirtmesi istenmiştir. Kanunda doçentlik ve profesörlük atamalarında oluşturulan komisyonlar birden fazla adayın başvurması halinde gerekçeli tercihte bulunurken, Yönetmeliğin bu hükmünde tercihte bulunma konusu nedense bilim alanında olması öngörülen komisyona değil de farklı bilim dallarından oluşan birim yönetim kuruluna verilmiştir.

Ayrıca, doçentlik ve profesörlükte kadroya atanma süreçlerinde yönetim kurulları adayla ilgili karar alıp, kararı atama için rektöre gönderirken, doktor öğretim üyeliğine atanma işleminde birim yönetim kurulları sadece görüş oluşturmaktadır.

Yukarıda yer verdiğim Kanun ile Yönetmelik hükümleri arasındaki farklar, üniversitelerde doktor öğretim üyesi atama süreçlerinde farklı uygulamalara neden olabilmektedir. Esasen Kanun birinci derece de Yönetmelik ikinci derecede hukuk kaynağıdır. Çelişki varsa Kanun esas alınır. Ancak

üniversitelerde, öğretim üyelerinin atama süreçlerinde daha ayrıntılı düzenleme hükümleri içermesi nedeniyle sadece Yönetmelik hükümlerine bakılırken bazılarında da Kanun hükümlerine göre işlem yapıldığı görülmektedir.

Bunun sonucunda, doktor öğretim üyelerinin atamalarında Yönetmeliğe göre oluşturulan komisyon, adayın bilim alanında ve kadrolu olma koşuluna dikkat edilerek biri bölüm başkanı olmak üzere belirlenirken, Kanun hükmüne göre hareket edenler ise komisyonu oluştururken, üyelerin adayın bilim alanında olmasına dikkat etmeden ve birim yöneticisi olan dekan veya müdürün zorunlu üye olduğu şekilde, bölüm başkanını üye yapmadan oluşturabilmektedir.

Bazı üniversiteler ise, Kanun hükmünde bölüm başkanı üye olamaz diye bir hüküm bulunmadığından hem Kanun hem de Yönetmelik hükümlerini beraber değerlendirip, dekan/müdürle birlikte bölüm başkanını komisyon üyesi yapıp başka üniversitelerden bir üye ile üç kişilik komisyonu oluşturabildiği gibi, adayın bölüm başkanı ile bir sıkıntılı bir ilişkisi varsa Kanun metnini gösterip bölüm başkanını komisyon dışında tutma, ya da adayın birim yöneticisi olan dekan/müdürle bir sorunu varsa Yönetmelik hükmünü gösterip bölüm başkanını komisyon üyesi yapıp birim yöneticini dışarıda bırakma yoluna gidebilmektedir.

2. Doçent Atanması

Doçent atanması süreçlerinde de hem Kanun hükümleri hem de Yönetmelik hükümleri dikkate alınarak atama işlemleri yapılmaktadır.

2.1. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa Göre

Doçent unvanına sahip öğretim üyesinin atanması konusu Kanununun 24. maddesinde yer almıştır. Buna göre;

“d) Yükseköğretim kurumları, doçent kadrosuna atama için, doçentlik unvanına sahip olmanın yanında Yükseköğretim Kurulunun onayını almak suretiyle, münhasıran bilimsel kaliteyi artırmak amacıyla yönelik olarak, bilim veya sanat disiplinleri arasındaki farklılıkları da göz önünde bulundurarak, objektif ve denetlenebilir nitelikte ek koşullar belirleyebilirler. Yükseköğretim kurumlarının belirlediği ek koşullar arasında sözlü sınavın yer alması halinde bu sınav Üniversitelerarası Kurul tarafından oluşturulacak jürilerce yapılır.

e) Doçentlik unvanına sahip olanlar yükseköğretim kurumları tarafından ilan edilen doçent kadrolarına başvurur. Doçent kadrosuna başvuran adayların durumlarını incelemek üzere rektör tarafından, varsa biri ilgili birim yöneticisi, en az biri de o üniversite dışından olmak üzere üç profesör tespit edilir. Bu profesörler her aday için ayrı ayrı olmak üzere birer rapor yazarlar ve kadroya atanacak birden fazla aday varsa tercihlerini bildirirler. Üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü yönetim kurulunun bu raporları göz önünde tutarak alacağı karar üzerine, rektör atamayı yapar.”

Yukarıda belirtilen madde düzenlemesinden görüleceği üzere doçent atamasında, adaylar hakkında rapor yazmaları istenen komisyonun üç profesörden oluşturulması istenmiştir. Bu komisyon üyelerinden birinin “varsayılan ilgili birim yöneticisi” olması koşulu bulunmaktadır. Cümleden olmama hali düşünülmüşse de olduğu zaman birim yöneticisinin üç kişilik komisyonun zorunlu üyesi olma hali zorunlu tutulmuştur. Ayrıca kadroya atanacak birden fazla adayın olması durumunda hangi adayın atanacağına dair tercih yapmaları bu komisyondan istenmiştir. Komisyon üyelerinin raporları üniversite yönetim kurulunda görüşülecek, “bu raporları göz önünde tutarak” alınacak karar üzerine, rektör atamayı yapacaktır.

Burada önemli olan husus komisyonu oluşturan üç profesörden gelen raporların karar oluşturmayacağı, üniversite yönetim kurulunun karar alacağıdır. Madde metninde yer alan ifade ile bu raporlar üniversite yönetim kurulunca göz önüne alınsa da, raporların aksine bir karar alınıp alınmayacağı konusu da tartışmalıdır. Zira raporlara uyulması istenseydi, bu durum açıkça belirtilirdi. Ayrıca raporların sonucu karar oluştursaydı neden üniversite yönetim kurulu devreye girsin, diye düşünmek de mümkündür. Bu görüşlerin aksine, bu raporlar göz önünde tutularak karar alınması istenmişse, raporların sonucu doğrultusunda karar alınması gerekir aksi düşünülemez yorumu da yapılabilir.

2.2. Öğretim Üyeliğine Yükseltme ve Atanma Yönetmeliğine Göre

Doçentliğe atanma konusu, Yönetmeliğin atanma süreci başlıklı 11. maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde düzenlemesinde de Kanunda yer verilmeyen ama süreçle ilgili ek düzenlemelerin yer alması doğaldır. Zaten atanma süreci ile ilgili Kanun hükümleri yanında Yönetmelik çıkarılması gereği de bu hususlar içindir. Örneğin; rektörün, aday veya adayların özgeçmişlerini, bilimsel çalışma ve yayınlarını kapsayan dosyaları belirlenen profesörlere göndererek kişisel raporlarını bir ay içinde bildirmelerini istemesi, dosya inceleme sonuçlarının bir ay içinde gelmemesi halinde aynı usulle tespit edilen başka profesörlere dosyaların incelenmesi için gönderilmesi gibi. Yönetmelikte doktor öğretim üyeliği kadrolarına başvuranların dosyalarını dört nüsha teslim etmesi hüküm altına alınmışken doçentlik başvurusunda dosyaların kaç nüsha olması konusuna değinilmemiş olduğu göze çarpmaktadır.

Yönetmeliğin atanma süreci başlıklı 11. maddenin 1 ve 4. fıkraları aşağıdaki gibidir.

“(1)Rektör, ilan edilen doçent kadrosuna başvuran adayların durumlarının incelenmesi için en az biri başka üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsünden olmak üzere adayın başvurduğu bilim alanı ile ilgili olan üç profesörü, ilana son başvuru tarihinden itibaren on beş gün içinde, sözlü sınavın yapılması halinde ise sözlü sınavların bitiş tarihinden itibaren on beş gün içinde tespit eder. İlan edilen kadronun bulunduğu birimin bölüm başkanının profesör olması halinde, tespit edilecek üç profesörden birinin bölüm başkanı olması zorunludur.

(4) *Rektör dosya inceleme sonuçlarına dayanarak, üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü yönetim kurulunun gerekçeli görüşünü de aldıktan sonra atama hakkındaki kararını verir.*”

Kanun metni ile Yönetmelik arasındaki birinci önemli değişiklik, oluşturulacak komisyonun üyelerinin adayın başvurduğu bilim alanı ile ilgili olma koşuludur. Bu koşul Kanunda sadece profesör atamalarında getirilmişken doktor öğretim üyesi ile doçent atamalarında unutulmuş olması düşünülemeyeceğine göre, Kanun metninde öngörülmeyen bu husus aday ya da adaylar hakkında rapor verecek üç kişilik profesörlerden oluşacak komisyonun belirlenmesinde çok önemli bir temel değişikliktir.

Adayın başvurduğu bilim alanı ile ilgili üç profesörün belirlenmesi koşulunun Kanunda yer almaması bana göre çok isabetli olmuştur. Zira Üniversitelerarası Kurul tarafından yürütülen süreçler sonunda doçent olarak bu unvanı taşıyan öğretim üyesinin bu aşamayı geçerken özgeçmişlerini, bilimsel çalışma ve yayınlarını inceleyen adayla aynı bilim alanında oluşturulan beş kişilik jüri kararından sonra kadroya atanma aşamasında üç kişilik ikinci bir komisyon oluşturup görüşlerine başvurulması özellikle üniversite içi atamalarda anlamsız olabilecektir. Dikkat edilirse tüm kadro atama aşamalarında jüri ifadesi yoktur. Doktora ve doçentlikte bu unvanlar kazanılırken jüri vardır. Doçent atanmasında adayın üniversite tarafından getirilen özel koşulları sağlayıp sağlamadığına, öngörülen puanı alıp almadığına bakılıp, görüş oluşturulması ve ilan edilen doçent kadrosuna başvuran doçent unvanı taşıyan adaylar için üç profesörden oluşan komisyon kurmadan, doğrudan üniversite yönetim kurulunun kararına göre, rektör tarafından atama yapılması seçeneklerden biridir.

Ancak özellikle doçentlik unvanı kazanılırken eser inceleme aşamasını geçen adayların girdiği sözlü aşaması 22.02.2018 tarihinde Kanunla kaldırılmış, üniversitelerin doçent unvanı almış öğretim üyelerini kadrolarına atama aşamasında Üniversitelerarası Kurul tarafından düzenlenen sözlü sınavı geçme koşulu getirebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu değişiklik nedeniyle bazı üniversitelerin sözlü sınavdan başarılı olma koşulu getirmesi yanında adayla aynı bilim alanında kendi kuracağı komisyonda, adayın çalışmalarının niteliklerini belirlemek hakkımdır ve üniversite özerkliğinin gereğidir diye düşünceleri de doğaldır. Bu nedenle özellikle üniversite dışından doçentlik kadrosuna başvuran adayın çalışmalarını nicelik yanında nitelik açısından da değerlendirmek isteğini makul karşılamak gereklidir. Ancak bu konuda Kanun değişikliği yapılması gereği vardır. Bu konudaki önerimize çalışmanın sonuç kısmında yer verilmiştir.

İkinci önemli değişiklik ise, *“ilan edilen kadronun bulunduğu birimin bölüm başkanının, profesör olması halinde, tespit edilecek üç profesörden birinin bölüm başkanı olması zorunludur”* ifadesiyle yapılmıştır. Kanun metninde bölüm başkanından değil varsa birim yöneticisi olan dekan veya müdürün zorunlu üye olacağı belirtilmişken, Yönetmelikte bölüm başkanının profesör olma durumunda zorunlu üye olmasının öngörülmesi açıkça Kanunla çelişir bir durum yaratmıştır. Kanunda birim kelimesinin bölümü kastetmediği açıktır. Zaten Yönetmelik hükmünde de *“ilan edilen kadronun*

bulunduğu birimin bölüm başkanının” ifadesinden birim kelimesinin fakülte ve diğer birimleri içerdiği görülmektedir. Buna rağmen Kanun metninde ifadesini bulan birim yöneticisi yerine bölüm başkanının komisyonda yer almasını istemek açıkça Kanuna aykırı bir düzenleme olmuştur.

Üçüncü önemli değişiklik, Kanunda üniversite yönetim kurulunun gelen raporları göz önünde tutarak alacağı karardan bahsedilmişken, Yönetmelikte *“rektörün dosya inceleme sonuçlarına dayanarak, üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü yönetim kurulunun gerekçeli görüşünü de aldıktan sonra atama hakkındaki kararını verir.”* hükmünün yer almasıdır. Görüldüğü gibi ilgili yönetim kurulun raporları göz önünde tutarak karar alması Kanun hükmü iken kaldırılmış, üniversite yönetim kurulunun gerekçeli görüşü ifadesi getirilmiştir. Gelen raporların sonuçlarına dayanarak karar alma ifadesi rektör için getirilmiştir.

Yukarıda yer verdiğimiz hususlarda Kanun ile ilgili Yönetmelik arasındaki farklar sonucu üniversitelerde doçentlik kadrosuna atama süreçlerinde de farklı uygulamalar görülmektedir.

3. Profesör Atanması

Profesörlüğe atanma süreçlerinde de hem Kanun hükümleri hem de Yönetmeliğin profesörlüğe atanma ile ilgili hükümleri dikkate alınarak atama işlemleri yapılmaktadır.

3.1. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa Göre

Profesörlüğe atanma konusu Kanununun 26. maddesinde yer almıştır. Buna göre;

“Profesörlüğe yükseltilerek atamada; doçentlik unvanını aldıktan sonra en az beş yıl süreyle, açık bulunan profesörlük kadrosu ile ilgili bilim alanında çalışmış olmak, doçentlik unvanını aldıktan sonra, ilgili bilim alanında özgün yayınlar veya alımlar yapmış olmak, gerekir.Üniversiteler, profesörlüğe yükseltilerek atama için aranan bu asgari koşulların yanında, Yükseköğretim Kurulunun onayını almak suretiyle, münhasıran bilimsel kaliteyi artırmak amacıyla yönelik olarak, bilim disiplinleri arasındaki farklılıkları da göz önünde bulundurarak, objektif ve denetlenebilir nitelikte ek koşullar belirleyebilirler.

Profesörlüğe yükseltilerek atama yapılabilmesi için; üniversitelerde veya yüksek teknoloji enstitülerinde atama yapılacak olan profesörlük kadroları, rektörlük tarafından ilan edilir. Profesörlük kadrosuna başvuran adayların durumlarını ve bilimsel niteliklerini tespit etmek için üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü yönetim kurulunca en az üçü başka üniversitelerden veya yüksek teknoloji enstitülerinden olmak üzere ilan edilen kadronun bilim alanıyla ilgili beş profesör seçilir. Bu profesörler her aday için ayrı ayrı olmak üzere birer rapor yazarlar ve kadroya atanacak birden fazla aday varsa tercihlerini bildirirler. Üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü yönetim kurulunun bu raporları göz önünde tutarak alacağı karar üzerine, rektör atamayı yapar.”

Dikkat edilirse profesörlüğe yükseltilerek atama ifadesi ile hem profesör unvanı verilmesi hem de kadroya atama işlemleri aynı süreç sonunda gerçekleştirilmektedir. Sadece profesörlük ile ilgili

süreçte ilan edilen kadronun bilim alanıyla ilgili komisyon oluşturma ifadesi yer almıştır. Görüldüğü gibi Kanun seçilecek komisyon üyelerinin bilim alanıyla ilgili olmalarını istemişse bu konuda açık hüküm getirmektedir. Bu nedenle doktor öğretim üyesi ve doçentlik atama süreçlerinde bu hususun Kanunda unutulmuş olma imkânı da yoktur. Rapor yazacak komisyonun beş kişilik oluşması, en az üçünün başka üniversitelerden olmak üzere oluşturulması öngörülmüştür. İlan edilen kadronun bilim alanıyla ilgili beş profesör olması istenince başvuru kadronun olduğu birimin yöneticisi ifadesine de yer verilmemiştir.

Bilim alanıyla ilgili olmak kaydıyla birim yöneticisi dekan/müdür ya da profesör bölüm başkanının oluşturulacak beş kişilik komisyon üyesi olmalarına engel bir durum da yoktur. Kadroya atanacak birden fazla adayın olması halinde tercih belirtme görevi beş kişiden oluşan komisyon üyelerine verilmiştir. Burada bu düzenlemeye getireceğimiz önemli bir eleştiri, beş kişilik bilim alanında seçilen profesörlerin adaylar hakkında ayrı ayrı rapor yazmalarına karşı, karar verme işlevinin üniversite yönetim kuruluna verilmesidir. Aday ya da adaylar hakkında gelen raporlar olumlu ise ve birden fazla aday varsa tercihleri de komisyon üyeleri tarafından gerekçeli belirtilmişse, karar verecek yönetim kurulu üyeleri hangi ölçüte göre karar verecektir. Ayrıca adayla ilgili hazırlanacak raporlarda, bilimsel veya sanatsal nitelikleri ve çalışmalarının değerlendirilmesi yanında, adayların yöneticilik, yapıcılık ve geliştiricilik özellikleri ile bilim ve sanat adamı yetiştirme konusundaki çabalarının ayrıntılı olarak belirtilmesi isteği aşağıda görüleceği gibi Yönetmelikte vurgulandığına göre, üniversitelerin yönetim kurullarına karar süreçlerinde dikkate alacakları başka bir unsur da kalmamış gibidir. Üniversite yönetim kurulunda, adayların yaşı, cinsiyeti, sosyal medya paylaşımları, siyasi görüşü, üyesi olduğu kuruluşlar ve bunun gibi objektif olmayan hususlar konuşularak tartışma yaşanması ve bunun sonunda karar verilmesi düşünülemeyeceğine göre, gelen raporlar doğrultusunda Kanun istediği için karar veriyormuş gibi gündeme alınıp, imzalar atılmaktadır. Bu konu da değişikliğin yapılması yerinde olacaktır.

3.2. Öğretim Üyelğine Yükseltme ve Atanma Yönetmeliğine Göre

Profesörlüğe atanma konusu, Öğretim Üyelğine Yükseltme ve Atanma Yönetmeliğinin atanma süreci başlıklı 15. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre;

“Profesörlük kadrosuna başvuran adayların durumlarını ve bilimsel veya sanatsal niteliklerini tespit etmek için üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü yönetim kurulunca, en az üçü başka üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsünden olmak üzere ilan edilen kadronun bilim veya sanat alanı ile ilgili en az beş profesör, ilana son başvuru tarihinden itibaren bir ay içinde seçilir. Bu profesörler belgelerin kendilerine verildiği tarihi izleyen iki ay içinde her aday için ayrı ayrı olmak üzere birer rapor hazırlar ve kadroya atanmak üzere müracaat eden birden fazla aday varsa tercihlerini bildirir. Bu raporlarda adayların bilimsel veya sanatsal nitelikleri ve çalışmaları değerlendirilir, yöneticilik, yapıcılık ve geliştiricilik özellikleri ile bilim ve sanat adamı yetiştirme konusundaki çabaları ayrıntılı olarak belirtilir.

Dosya inceleme raporlarının iki ay içinde gelmemesi halinde aynı usulle tespit edilen başka profesörlere dosyalar incelenmesi için gönderilir. Üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü yönetim kurulunun dosya inceleme raporlarını göz önünde tutarak alacağı karar üzerine, rektör tarafından atama yapılır.”

Yukarıda yer alan Yönetmelik hükümlerine bakıldığında Kanunda yer alan hükümlere ters düşmeyen düzenlemelerin yapıldığı, özellikle ilana son başvuru tarihinden itibaren bir ay içinde beş profesörün belirlenmesi ile bu üyelerin belgelerin kendilerine verildiği tarihi izleyen iki ay içinde her aday için ayrı ayrı rapor düzenlemesi gibi usul konularında açıklık getirilmiştir.

Sonuç

Bu çalışmada, doktor öğretim üyesi, doçent ve profesörden oluşan öğretim üyeliği kadrolarına atanma süreçlerindeki, Kanun ve Yönetmelik hükümlerini karşılaştırırken bazı önerilere kısaca yer verilse de esasen genel değerlendirme ve önerilerimize bu bölümde yer verilmiştir.

02.11.2018 tarihli Resmi gazetede yayımlanan “Devlet Yükseköğretim Kurumlarında Öğretim Elemanı Norm Kadrolarının Belirlenmesine ve Kullanılmasına İlişkin Yönetmelik” bazı bölümlerde akademik kadrolara atanma konusunda güçlükler getirince, adaylar buldukları yükseköğretim kurumu dışındaki kadro ilanlarına başvurularını yöneltebilmektedirler. Kısaca Norm Kadro Yönetmeliği diye bilinen Yönetmeliğe uygun ilan edilen bir kişilik öğretim üyesi kadrolarına yapılabilecek muhtemel birden fazla başvuru halinde, yukarıda ayrıntıları belirtilen şekilde aday veya adaylar hakkında görüş/rapor düzenlemek amacıyla oluşturulacak komisyon üyelerinin mevzuata uygun oluşturulmasına dikkat edilmesi daha da önem kazanmıştır.

Şimdiye kadar üniversitelerde ilan edilen kadroya üniversite dışından başvuru genelde olmadığı için görüş/rapor istenecek komisyonların oluşumuna dikkat edilmeyebilmektedir. Ancak, yukarıda belirtilen nedenle öğretim üyesi ilanlarına, ilanda yer verilen kadro sayısından fazla başvuru olacağı açıktır. Zira Norm Kadro Yönetmeliği sıkışıklığı karşısında getirilen hükümler ve bunların getiriliş gerekçesi göz önüne alınırsa, ilgililere atanmanız için farklı üniversitelere başvurun mesajı da verilmektedir. Bu durumda kadroya atama işlemine karşı atanma şansı bulamayan adayların atama işleminin iptali için yargı organına başvurulmasına da şaşırılmamak gerekir. İlgililerin yaşadıkları kadro sorunları nedeniyle yargı yolunu da kullanmak istemeleri daha doğal olabilecektir. Böyle bir durumda yargı organının, esasa geçmeden atama sürecindeki görüş/rapor alınacaklarla ilgili belirleme şekli Kanun hükümlerine aykırı ise, usul açısından atamanın iptali söz konusu olabilecektir. Bu nedenle üniversite yöneticilerinin, öğretim üyeliği kadrolarına atama işlemlerinde Kanun hükümlerine uyma zorunlulukları nedeniyle bu konuda dikkatli olmaları gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen nedenle üniversitelerin ilanlarında belirttikleri kadrolara üniversite içinden ve dışından başvurular artınca, üniversite yönetimlerinin atanmasını istedikleri kişilerin akademik çalışma konularının detayını ilanlarında yazmaları neredeyse tüm üniversitelere görülmektedir. Bu

konu, medya organlarında çok sayıda eleştiri alınca en sonunda Yükseköğretim Kurulu Denetleme Kurulu Başkanlığı web sayfasında bir bilgi notu Nisan 2019 tarihinde paylaşılmış ve adeta sadece bir kişinin başvuru yapabileceği şekilde yapılan ilanlarda, “*ek koşulların bir adayın işareti edecek biçimde spesifik olarak belirlendiği ve böylece ilana diğer adayların katılımının engellendiği*” hatta “*yüksek lisans ya da doktora tez başlıklarının ek koşul olarak belirlendiği*” belirtilerek bu durumun kısıtlayıcı ve rekabeti engelleyici olduğu ifade edilmişti.

Ayrıca yapılan açıklamada, “*üniversitelerin çıkmış olduğu ilanlarda belirlediği ek koşulların kişiyi tanımlamaya yönelik olarak akademik rekabeti engelleyecek nitelikte olmasının, Anayasanın eşitlik ilkesine ve Yükseköğretim Kanununa aykırılık teşkil edeceği, tesis edilen işlemin dava konusu edilmesi halinde yargı makamları tarafından atama işleminin iptal edileceği...*” de belirtilmiş ve yargı kararı örnekleri verilmiştir.

Kişiyi özel nitelikler yazılı ilanların yanlışlığı hatta hukuka aykırılığı açıktır. Ancak, neden herkesin kolayca görebileceği yanlışlığı üniversiteler yapıyor diye düşününce, çok büyük oranda kendi kadrolarında bulunan öğretim elemanlarının, doktor öğretim üyesi, doçent, profesör kadrolarına atanırken başka başvuruların olması halinde kendi elemanlarını ya da istedikleri kişileri atama da zorlanacakları düşüncesi üniversiteleri bu yola yöneltmektedir. Üniversiteler, birden fazla başvuru halinde kimin ilan edilen kadroya atanması gerektiği görüşünü belirtecek üyelere, tercihlerini aktarmak isteseler bile bunun güçlüğü açıktır. Bu tercih komisyon üyelerine aktarılsa bile, üyelerinin bu yönde karar verip vermeyeceği şüphelidir. Atama, komisyon üyelerinin tercihi dışında yapılırsa da, işlemin yargı konusu yapılması olasılığı vardır. Bu durum karşısında daha kolay yol olarak bu şekilde “*kişiyi özel*” ilan yolu denenmektedir. Bazı üniversiteler neredeyse atanacak kişiyi tanımlar nitelikte ilan verip atamaları yapınca, bizde aynı yöntemle ilana çıkılacak diyen üniversitelerin sayısı da artmaktadır.

Önerim; Kanunda ve ona dayalı çıkarılan atama konusundaki Yönetmelikte değişiklik yapılarak, üniversitelerin kendi kadrolarında bulunan ve atama koşullarını taşıyan elemanları için ilana çıkmadan atama işlemlerini yapmalarına olanak sağlamaktır. Üniversitelerin kadro ilanlarının ancak, kendi elemanları dışında ilgili alan ve kadro türü belirtilerek yani üniversite bünyesi dışında öğretim üyesi ihtiyacı olma durumunda yapılmasını sağlayacak düzenlemeyi yapmakla sorun çözülebilir.

Bu konuda, üniversiteler kendi elemanlarının bir üst kadroya atanmasını istemedikleri takdirde, ilana çıkarlar ve kendi elemanları ilana başvuramazlar. Yani bir üniversite ilana çıkınca bu ilanın kendi elemanları için olmadığını gerçekte o alanda o unvanında öğretim elemanı aradığını herkes bilir. Bu hususun en azından gündeminizde olması gereken hususu çözmeye tartışılabilir olduğunu düşünüyorum. (Nezih Varcan, Anadolu Üniversitesinde Bir Ömür Anılar Düşünceler, ISBN: 978-975-8675-13-5, Nisan Kitabevi. Mart,2020,Sh.362)

Üniversite öğretim üyeliklerine atanma aşamasında Kanunda “*atama*” işleminden bahsedilmişken, Yönetmelikte ise “*atanma*” ifadesi kullanılmıştır. Bu nedenle çalışma okunurken atama

ve atanma ifadelerinin farklı kullanımının bu düzenlemelere dayalı olduğu bilinmelidir. Öğretim üyeliğinin ilk aşamasındaki doktor öğretim üyeliğine atanma işleminde yükseltilerek atanma ifadesi kullanılmamıştır. Aslında bu aşamada da doktor ya da asistan doktor unvanlı bir kişinin yükseltilerek atanması söz konusudur. Üniversitelerin kendilerinin getirdiği atama koşullarını yerine getirip getirmediğine, kadronun ilan edildiği birimin yöneticisi olan dekan/müdür ya da yardımcıları ile ilgili bölümün başkan ya da yardımcısı nicelik açısından bakabilir. Bu komisyonun üç kişiden oluşması da mümkündür. Koşul sağlanmışsa atamanın doğrudan rektör tarafından yapılması yeterli olur. Aynı kadroya birden çok aday başvurmuşsa gerekçeli tercihi ilgili birimin yönetim kurulunun yapması tercih edilebilir.

Doktor öğretim üyeliğine atanma işleminde adayın bilim alanı ile ilgili olma koşulu ile bir komisyon kurulması halinde, bir jüri tarafından kabul edilen doktora çalışması tekrar değerlendirmeye tabi tutulamayacağına göre, hakem süzgecinden geçerek yayımlanmış makaleleri ilgili alan üyelerinin incelemesi ne kadar doğru olur. Ayrıca, şimdi olduğu gibi bu incelemeden sonra birimin yönetim kurulu da görüş oluşturacaksa bilim alanından komisyon oluşturulmasına gerek yoktur. Aynı durum doçentlik aşamasında da söz konusudur. Eserlerinin ilgili bilim alanında oluşan jüri tarafından incelenmesi ile doçent unvanı almış bir kişi için özellikle kadrosunun bulunduğu yükseköğretim kurumu tarafından tekrar adayla aynı bilim alanında üç kişilik bir komisyon kurulması da anlamlı değildir.

Öğretim üyeliğine hangi aşamada olursa olsun atamalarda, özellikle üniversite dışından bir başvuru varsa adayların yayınlarının nitelik açısından incelenmesi için o üniversitenin, adayın bilim alanı ile ilgili bir komisyon kurması ve çalışmaların başvurulan üniversitenin aradığı özelliklerine uyup uymadığının saptaması isteği de anlamlıdır. Bu inceleme sonucu olumsuz ise başvuru ret edilir. Aksi halde kabul sonucuna dayalı rektör atamayı yapar.

Öğretim üyeliğine atanma aşamasında sadece doçent unvanının alınması süreci üniversiteler dışında Üniversitelerarası Kurul tarafından düzenlenmektedir. Bilim uzmanlığı, doktora, doktor öğretim üyeliği ve profesörlük unvanlarının kazanılması aşamaları Kanun ve Yönetmelik hükümleri çerçevesinde üniversitelerce yürütüldüğüne göre doçentlik eser incelemesinin de kadroya atama aşamasında sözlü sınav istenmişse sözlü sınavın da diğer aşamalarda olduğu gibi ilgili yasal düzenlemelere bağlı olarak üniversiteler tarafından yapılması kanımca doğru olanıdır.

Öğretim üyeliklerine atanma süreçlerinde üniversite içinden veya dışından başvuran adayların bilim alanı ile ilgili üç ya da beş kişilik bir komisyon oluşturulması tercihi varsa, bu komisyonun karar verici işlevinin de olması yapılacak Kanun değişikliği ile sağlanmalıdır. Zira bu komisyonun görüşünü farklı bilim alanlarından oluşan birim yönetim kuruluna getirip görüş veya karar almalarını istemek anlamlı olmaz hatta daha açık ifadeyle yanlış olacaktır. Bilim alanında oluşturulacak komisyon görüşü rektöre sunulur. Rektör de atama işlemini gerçekleştirir.

Öğretim üyeliği kadrolarına atanma konusunda ilan aşamasından görüş alınacak üyelerin oluşumuna kadar olan süreçte, yaşanan bazı sıkıntılar sonucu belirtmeye çalıştığım öneriler benimsenirse de Yükseköğretim Kurumunun, Yönetmelik hükümlerinin Kanunun aynı konudaki hükümleriyle ters düşmeyecek düzenlemeleri yapma konusunda gereğini yapması yerinde olacaktır. Yönetmelik hükümlerinin doğru olduğu düşünülüyorsa Kanununun bu konudaki hükümlerinin değiştirilmesi, Kanun hükümlerinin doğru olduğu düşünülüyorsa ilgili Yönetmelik hükümlerinin değiştirilmesi gereği açıktır.

Kaynakça

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu

Öğretim Üyeliğine Yükseltme ve Atama Yönetmeliği

Devlet Yükseköğretim Kurumlarında Öğretim Elemanı Norm Kadrolarının Belirlenmesine ve Kullanılmasına İlişkin Yönetmelik

Varcan, N. 2020. *Anadolu Üniversitesinde Bir Ömür Anılar Düşünceler*, ISBN: 978-975-8675-13-5, Nisan Kitabevi